

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-157>

УДК 338.4

АНАЛІЗ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

ANALYSIS OF EXPORT-IMPORT OPERATIONS OF THE PHARMACEUTICAL INDUSTRY OF UKRAINE: CURRENT STATUS AND DEVELOPMENT TRENDS

Попіль Аріадна Павлівна
здобувач ОС «Бакалавр»,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4990-8190>

Борса Вадим Вікторович
доктор філософії з економіки, доцент,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2436-7945>

Popil Ariadna, Borsa Vadym
State Tax University

Стаття присвячена комплексному аналізу динаміки та структури фармацевтичного ринку України у період 2019–2024 років. Розглянуто загальні тенденції розвитку фармацевтичного ринку України, включаючи обсяги продажу у грошовому та натуральному вираженні. Проаналізовано структуру ринку за походженням продукції у натуральному та грошовому вираженні. Визначено провідні фармацевтичні компанії та їх зміни у рейтингу за обсягами аптечного продажу. Проаналізовано найпопулярніші бренди лікарських засобів. Досліджено динаміку імпорту та експорту фармацевтичної продукції України, виявлено вплив воєнного стану на обсяги та географічну структуру зовнішньої торгівлі. Оцінено внесок фармацевтичного виробництва в промисловість та ВВП України. Розглянуто перспективи розвитку фармацевтичного ринку України.

Ключові слова: економічна стійкість, експортно-імпортні операції, лікарські засоби, національна економіка, фармацевтичне виробництво, фармацевтична галузь України.

The pharmaceutical industry is one of the most important components of the healthcare system and the economy of Ukraine as a whole. It plays a strategic role in providing the population with high-quality and affordable medicines, and also has significant potential for the development of domestic production and exports. The analysis of the state of the pharmaceutical market becomes particularly relevant in conditions of martial law, when the industry is forced to adapt to new challenges and transform its activities. The article provides a comprehensive analysis of export-import operations in the pharmaceutical industry of Ukraine in 2019–2024. Particular attention is paid to the analysis of export-import operations, structural changes in the market and factors affecting the stability and competitiveness of the sector. The relevance of the topic is due to the need for a deeper understanding of the mechanisms for adapting the national pharmaceutical industry to global challenges. The focus of the study is on the issues of economic security, strengthening domestic production and strategic development in conditions of uncertainty. The methodological basis is a combination of systemic analysis, economic assessment and expert approaches, which provides a comprehensive vision of the internal capabilities of the industry and its external relationships. The high adaptability of the sector and its ability to maintain stability and develop even in times of crisis have been revealed. The study of structural shifts, consumption patterns and market reactions makes it possible to assess the strategic role of the pharmaceutical sector for the national economy. The practical value of the research lies in the formation of approaches to state policy to support the industry, attract investment and strengthen the positions of Ukrainian pharmaceutical products on the international market. The results obtained confirm the potential of the pharmaceutical industry as one of the key elements of the Ukrainian economy, its ability to innovate, adapt and develop sustainably.

Keywords: economic sustainability, export-import operations, medicines, national economy, pharmaceutical production, pharmaceutical industry of Ukraine.

Постановка проблеми. Фармацевтична галузь є стратегічно важливою для кожної держави, оскільки безпосередньо пов'язана із забезпеченням населення життєво необхідними лікарськими засобами. В умовах глобалізації, євроінтеграційних процесів та збройного конфлікту в Україні зростає значення ефективної організації експортно-імпортних операцій у фармацевтичному секторі. Незважаючи на позитивну динаміку зростання обсягів зовнішньої торгівлі фармацевтичними товарами, залишаються актуальними проблеми митного регулювання, логістичних бар'єрів, імпортозалежності та недостатнього розвитку національного експорту лікарських засобів. Отже, постає необхідність комплексного аналізу сучасного стану та тенденцій розвитку експортно-імпортних операцій у фармацевтичній галузі України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню стану та розвитку фармацевтичного ринку присвячено багато наукових праць. Значний внесок у вивчення цієї проблематики регулярно здійснюють аналітичні компанії Proxima Research та Research and Markets, які здійснюють моніторинг ринку та публікують галузеві звіти. Водночас динамічні зміни ринкового середовища, особливо в умовах воєнного стану, зумовлюють необхідність постійного оновлення та актуалізації досліджень. Проблематика функціонування фармацевтичної галузі в кризових умовах привертає пильну увагу дослідників. Зокрема, серед українських науковців слід відзначити внесок І. А. Попової [8], Н. Демченко [8], А. Б. Шведа [8], А. Вітюка [3], К. Траченка [3], А. А. Славної [9], Д. Р. Колісника [9], І. Горлова [4], які аналізують адаптивність бізнес-процесів фармацевтичних підприємств у період криз та воєнного стану. Оперативний моніторинг і аналітику ринку також здійснюють TOP LEAD, фармацевтична компанія «Дарниця» та спеціалізоване медичне інтернет-видання «Щотижневик АПТЕКА», які регулярно публікують аналітичні огляди й звіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, попри наявність ґрунтовних наукових напрацювань недостатньо уваги приділено комплексному аналізу динаміки експортно-імпортних операцій у фармацевтичній галузі України в умовах глобальних викликів, зокрема у період 2019–2024 років.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є комплексний аналіз стану та динаміки розвитку фар-

мацевтичної галузі України в умовах воєнного стану (2022–2024 рр.) у порівнянні з докризовим періодом (2019–2021 рр.), визначення структурних змін ринку та оцінка експортно-імпортного потенціалу галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фармацевтична галузь є однією з найважливіших складових системи охорони здоров'я та економіки України. Вона відіграє стратегічну роль у забезпеченні населення якісними та доступними лікарськими засобами, а також має значний потенціал для розвитку вітчизняного виробництва та експорту. Особливої актуальності аналіз стану фармацевтичного ринку набуває в умовах воєнного стану, коли галузь змушена адаптуватися до нових викликів та трансформувати свою діяльність.

У 2024 році обсяг продажу лікарських засобів досяг 153,1 млрд грн, що на 17,8% більше, ніж у 2023 році. В доларовому еквіваленті ринок зріс на 7,3%, досягнувши 3,8 млрд дол. США. Реалізація лікарських засобів у фізичних одиницях (упаковках) продовжує знижуватися. У 2024 році падіння становило 0,9%, а загальний обсяг склав 841,1 млн упаковок. 2022 рік був кризовим, що відобразилося у значному скороченні продажів як у грошовому (-7,2 млрд грн), так і в доларовому (-21,0 млрд дол.) еквіваленті. Починаючи з 2023 року, ринок демонструє поступове відновлення, як видно з даних у таблиці 1.

Попри зростання фінансових показників, скорочення фізичних обсягів продажу може свідчити про підвищення цін або зміну структури споживання лікарських засобів. Подальший розвиток ринку залежатиме від економічної ситуації, купівельної спроможності населення та державної політики у сфері регулювання цін на лікарські засоби. Загальна структура ринку фармацевтичної продукції України у 2019–2024 роках демонструє поступове зростання частки зарубіжної продукції в більшості категорій, це видно на рисунку 1. Особливо це помітно у сегменті медичних виробів, де частка імпортової продукції зросла з 51,2% у 2019 році до 60,1% у 2024 році. Схожа тенденція спостерігається й у ринку лікарських засобів, де частка зарубіжної продукції зросла на понад 6% за аналізований період. Разом з тим, ринок дієтичних добавок залишається домінованим українськими виробниками, хоча їхня частка дещо знизилася. У сфері косметики ситуація відносно стабільна, з незначними коливаннями частки українських та зарубіжних продуктів.

Таблиця 1

Динаміка роздрібної реалізації лікарських засобів 2019–2024 рр.

Показник	Рік					
	2024	2023	2022	2021	2020	2019
Натуральне вираження, млрд упаковок	0,9	3,0	-29,0	0,9	2,2	-2,8
Грошове вираження, млрд грн	18,7	29,2	-7,2	20,0	9,7	16,5
Доларовий еквівалент, млрд дол. США	8,1	13,0	-21,0	18,6	4,7	23,5

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

Загалом, частка української фармацевтичної продукції зменшується, що може свідчити про посилення конкуренції з боку імпорту та зміну споживчих переваг.

На рисунку 2 показано структуру ринку фармацевтичної продукції у грошовому вираженні за 2019–2024 рр., свідчить про стабільне домінування зарубіжних виробників у більшості категорій. Частка імпортних лікарських засобів залишається на рівні близько 63%, тоді як українські виробники утримують приблизно 37% ринку, що свідчить про стійку присутність вітчизняної продукції. Медичні вироби демонструють високий рівень залежності від імпорту, хоча з 2020 року помітна

невелика тенденція до зростання частки українських виробників (з 25,5% у 2022 році до 27,9% у 2024 році). У сегменті дієтичних добавок, навпаки, українська продукція посилює свої позиції, збільшивши свою частку з 36,5% у 2019 році до 41,2% у 2024 році. Косметичний ринок залишається в значній мірі орієнтованим на імпорт, проте з 2021 року спостерігається поступове збільшення частки українських виробників, що досягла 33,4% у 2023–2024 роках. В цілому, загальна структура ринку демонструє незначні зміни на користь українських виробників, особливо в сегментах дієтичних добавок і косметики, що може свідчити про поступове зростання кон-

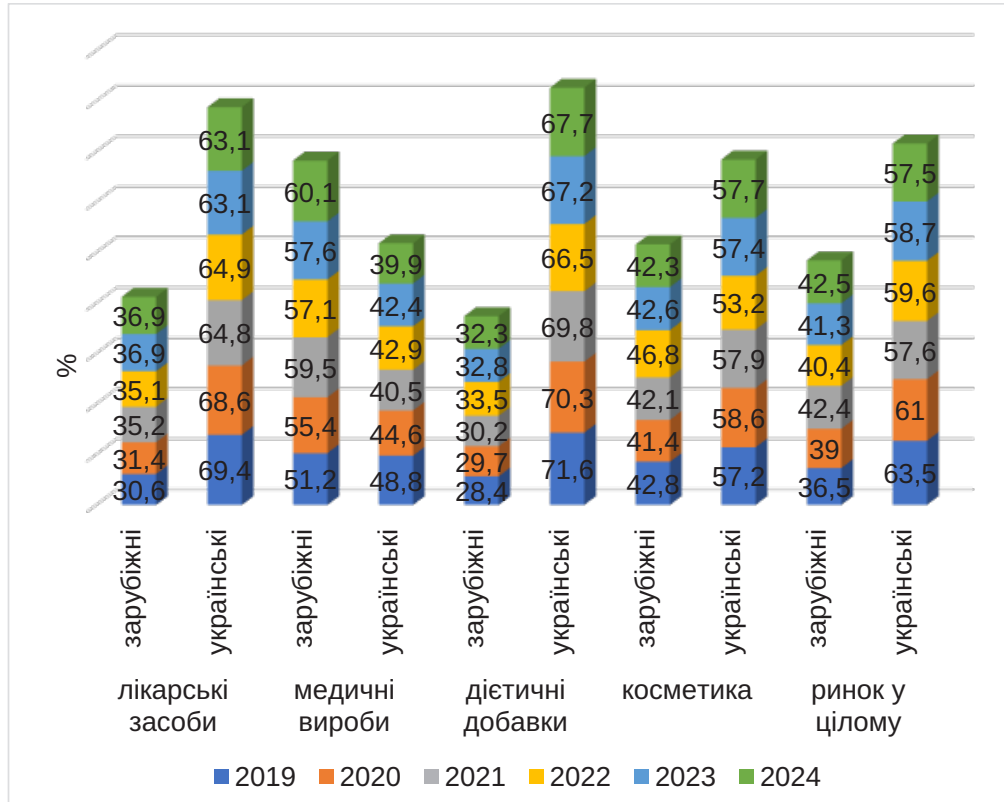

Рис. 1. Структура ринку фармацевтичної продукції українського і зарубіжного виробництва у натуральному вираженні 2019–2024 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

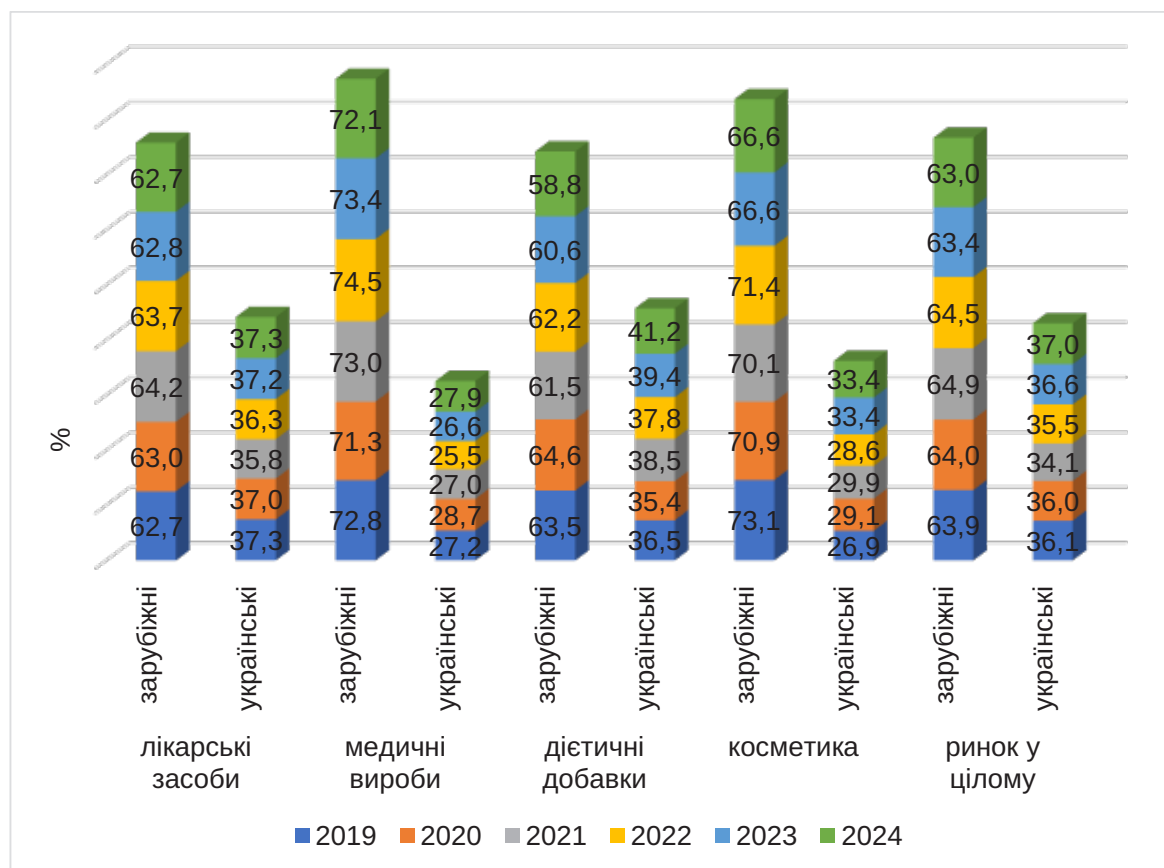

Рис. 2. Структура ринку фармацевтичної продукції українського і зарубіжного виробництва у грошовому вираженні 2019–2024 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

курентоспроможності вітчизняної продукції. Імпортні товари займають все більшу частку ринку у натуральному вираженні, що свідчить про їхню популярність серед споживачів. Водночас висока ціна імпортової продукції призводить до значного домінування у грошовому вимірі. Українські виробники поступово втрачають ринкові позиції, особливо у сегментах медичних виробів та лікарських засобів, що вказує на необхідність підвищення конкурентоспроможності та якості продукції. У досліджуваний період лідерами за обсягами аптечного продажу лікарських засобів та дієтичних добавок у грошовому вираженні стали три українські компанії: «Фармак», «Дарниця» та «Київський вітамінний завод». «Фармак» стабільно утримує першу позицію, а «Дарниця» залишається другою з 2020 року. «Київський вітамінний завод» демонструє позитивну динаміку, піднявшись із 9-го місця у 2019 році до 3-го у 2024 році [2]. Серед міжнародних компаній помітні зміни в позиціях Asino (Швейцарія) та Teva (Ізраїль), які втратили деякі позиції. Водночас AstraZeneca (Велика Британія)

значно покращила свої показники, піднявшись із 31-го місця у 2020 році на 13-те у 2024 році. Також помітний вхід до рейтингу нових гравців, зокрема Organosyn Life Sciences (Індія), яка з'явилася у 2021 році та поступово закріпила свої позиції [2]. Загалом ринок характеризується стабільним лідерством національних виробників та активною конкуренцією з боку міжнародних компаній, що свідчить про динамічний розвиток фармацевтичної галузі України. За підсумками 2024 року лідерами за обсягами роздрібного продажу серед брендів лікарських засобів стали нурофен, ксалерто та німесил. Нурофен повернув собі першу позицію, яку займав у 2019–2020 роках, тоді як ксалерто, що очолював рейтинг у 2021 році, опустився на друге місце. Німесил, попри певні коливання в рейтингу, стабільно залишається у трійці найпопулярніших препаратів. У 2024 році в рейтингу з'явилися нові бренди, зокрема ко-амлесса, який посів 20-ту сходинку. Загалом, ринок лікарських засобів демонструє як стабільність у позиціях лідерів, так і появу нових популярних препа-

ратів, що свідчить про динамічний розвиток фармацевтичного сектору.

Аналіз зовнішньої торгівлі фармацевтичною продукцією за 2019–2024 роки свідчить про динамічний розвиток галузі, незважаючи на кризові явища, пов'язані з війною та економічною нестабільністю (рисунк 3).

У період 2019–2021 років імпорт лікарських засобів зростає стабільними темпами, досягнувши \$3,06 млрд у 2021 році. Проте у 2022 році обсяги імпорту різко скоротилися на 39,3%, що пов'язано з руйнуванням логістичних ланцюгів, скороченням фінансування закупівель та зміною пріоритетів у системі охорони здоров'я. Відновлення почалося у 2023 році (+12,6%), а у 2024 році імпорт зріс ще на 13,6%, досягнувши \$2,43 млрд. Експорт українських лікарських засобів демонстрував стабільне зростання до 2022 року, коли через війну обсяги продажів на зовнішні ринки скоротилися майже на 24% – з \$315,4 млн у 2021 році до \$234,6 млн у 2022 році. Основними причинами стали логістичні труднощі, зниження виробництва та припинення експорту в Росію та Білорусь. У 2023 році експорт почав відновлюватися (+17,2%), а у 2024 році він зріс ще на 15,5%, досягнувши \$321,7 млн. Географічна структура зовнішньої торгівлі фармацевтичною продукцією демонструє диверсифікацію постачальників та споживачів (рисунк 4).

Серед країн-постачальників лікарських засобів до України у 2023 році провідні позиції займають: Німеччина, яка поставила фар-

мацевтичної продукції на \$414,9 млн, Індія з імпортом у \$184,6 млн (відома постачанням генериків та препаратів широкого спектра дії), Франція з обсягом поставок \$177,4 млн, Італія з \$147,7 млн та Іспанія з \$99,7 млн. Україна продовжує активно розвивати експортні напрямки, незважаючи на складні геополітичні умови. Найбільшим імпортером українських ліків залишається Узбекистан, який придбав медикаментів на \$53,4 мільйона. До п'ятірки основних покупців вітчизняних ліків входять Литва (\$38 мільйонів), Казахстан (\$28 мільйонів), Грузія (\$24,9 мільйона) та Молдова (\$15,2 мільйона). Частка імпортованих лікарських засобів у загальному обсязі імпорту України залишається стабільною на рівні 3,4–4,6%, що свідчить про значну залежність українського ринку від закордонних постачальників, особливо в умовах війни. Загалом, українська фармацевтична галузь демонструє здатність до відновлення, незважаючи на кризові явища, і продовжує розширювати свою присутність на міжнародному ринку. Загалом, українська фармацевтична галузь демонструє здатність до відновлення, незважаючи на кризові явища, і продовжує розширювати свою присутність на міжнародному ринку. Фармацевтичне виробництво не є абсолютним лідером в економіці, але серед важливих галузей промисловості воно демонструє високі показники, є критично важливим і активно розвивається. Частка фармацевтичної індустрії у реалізованій продукції промисловості за 2023 рік склала 1,6% [7].

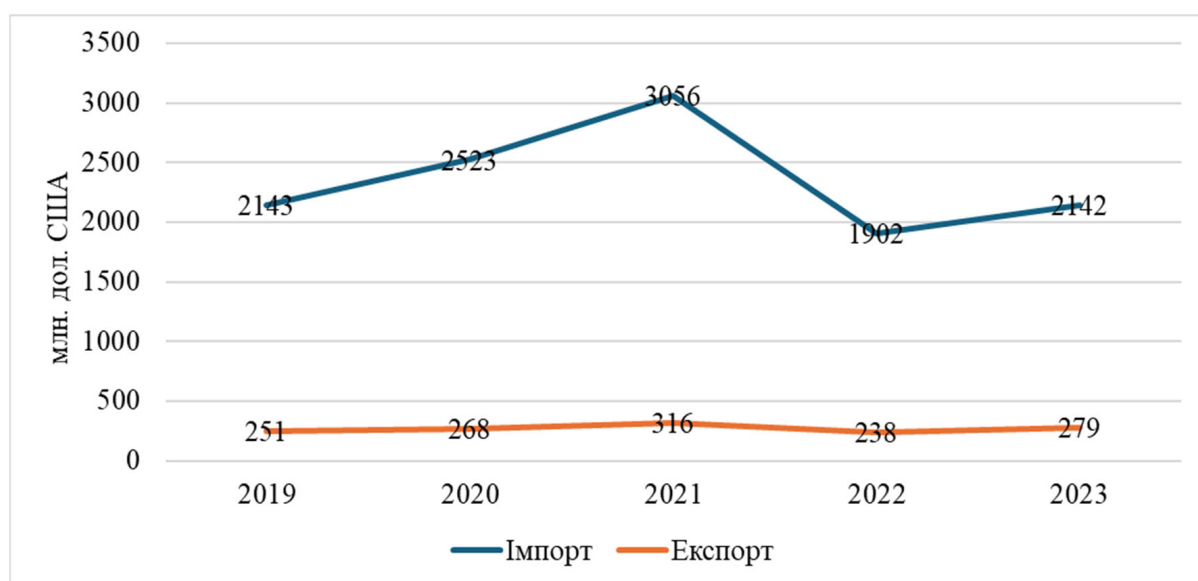

Рис. 3. Динаміка імпорту та експорту фармацевтичної продукції України за 2019–2024 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [5; 10]

Рис. 4. Географічна структура зовнішньої торгівлі фармацевтичною продукцією за 2023 р., млн. дол. США

Джерело: сформовано авторами на основі [11]

У 2021 році її внесок у ВВП промисловості становив 2,3% (1 443 млн дол. США), що є меншим у порівнянні з металургією (5,7%) та виробництвом автотранспортних засобів (2,7%) [7]. Частка капітальних інвестицій у фармацевтичну галузь у 2022 році склала 1,7%, що значно поступається металургії (8,0%) та виробництву автотранспортних засобів (2,8%). Це вказує на недостатнє інвестування у розвиток виробництва та інноваційні технології [7]. У 2023 році частка фармацевтичної промисловості у загальному обсязі реалізованої продукції склала 1,6%, що є на рівні з виробництвом автотранспорту (1,6%) та дещо нижче хімічної промисловості (2,0%) [7]. У другій половині року розвиток української економіки виявився дещо слабшим, ніж очікувалося. Внаслідок цього зростання реального ВВП у річному вимірі також виявилось нижчим за прогнози українських експертів. У жовтневому прогнозі міжнародні організації суттєво знизили свої очікування щодо економічного розвитку України у 2025 році. Аналогічно переглянули свої прогнози й українські установи: зокрема, НБУ раніше прогнозував зростання на 4,3% у 2025 році, проте наразі очікує лише 3,6%. Водночас міжнародні та українські експерти покращили прогнози на 2026–2027 роки. Однак, враховуючи високі безпекові ризики, довгострокові прогнози продовжують переглядатися. За оцінками НБУ, інфляція уповільниться до 8,4% у 2025 році та досягне цільового рівня 5% у 2026 році [6]. Щодо перспектив фармацевтичного ринку, він продовжить зростати. За прогнозами експертів, обсяги аптечного продажу лікарських засобів у грошовому вираженні збільшаться на 16,1% у 2025 році [1].

Висновки. На основі проведеного аналізу експортно-імпортних можна зробити наступні висновки щодо стану та перспектив розвитку фармацевтичної галузі України: Фармацевтичний ринок України демонструє стійкість та здатність до відновлення після кризового 2022 року. Незважаючи на значне падіння обсягів продажу в перший рік повномасштабної війни (-7,2 млрд грн), галузь вже у 2023-2024 роках відновила позитивну динаміку, досягнувши 153,1 млрд грн у 2024 році з приростом 17,8% у порівнянні з попереднім роком. Відбувається трансформація структури споживання лікарських засобів: при зростанні грошових показників спостерігається скорочення фізичних обсягів продажу (841,1 млн упаковок у 2024 році, -0,9% порівняно з 2023 роком), що свідчить про зміну преференцій споживачів на користь більш дорогих препаратів або про зростання цін на фармацевтичну продукцію. У структурі зовнішньої торгівлі фармацевтичною продукцією зберігається значне від'ємне сальдо, що вказує на залежність країни від імпорту лікарських засобів. Імпорт після різкого скорочення у 2022 році (-39,3%) демонструє стабільне відновлення, досягнувши у 2024 році 2,43 млрд дол. США (+13,6% порівняно з 2023 роком). Експортний потенціал української фармацевтичної галузі також відновлюється після кризового 2022 року. У 2024 році експорт лікарських засобів досяг 321,7 млн дол. США, перевищивши докризовий показник 2021 року (315,4 млн дол. США). Відбулась реорієнтація експортних потоків з ринків РФ та Білорусі на країни Центральної Азії та ЄС. Перспективи розвитку галузі залишаються

помірно оптимістичними. Для забезпечення стабільного розвитку фармацевтичної галузі України в умовах продовження воєнного стану необхідним є впровадження комплексу заходів: стимулювання інвестицій у виробничі потужності, підтримка інноваційної діяльності фармвиробників, посилення експорт-

ного потенціалу, забезпечення доступності лікарських засобів для населення. Особливої уваги потребує розвиток вітчизняного виробництва стратегічно важливих лікарських засобів для зменшення залежності від імпорту та підвищення національної фармацевтичної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аптека online. Аптечний продаж за підсумками 2024 р. Аптека online. URL: <https://surl.li/ovldix> (дата звернення: 20.03.2025).
2. Аптечний продаж. Аптека online. URL: <https://surl.li/evypbt> (дата звернення: 26.02.2025).
3. Вітюк А., Траченко К.. СУПЕРЕЧЛИВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2018. 141 № 6. С. 36–42. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/2293/2233> (дата звернення: 08.04.2025).
4. Горлова І. Огляд фармацевтичного ринку України в часи важких випробувань. Фармацевтична галузь | Об'єктивний інформаційний канал для професіоналів. № 1 (94), лютий 2023. С. 8–11. URL: <https://promoboz.com/wp-content/uploads/2023/03/Gorlova.pdf> (дата звернення: 08.04.2025).
5. Державна служба статистики. Short URL service | Surli – FREE Short Links. URL: <https://surl.li/obvmda> (date of access: 10.03.2025).
6. Національний банк України. Інфляція почне знижуватися з середини року, а зростання економіки пришвидшиться – Інфляційний звіт. Національний банк України. URL: <https://surl.li/mhskbm> (дата звернення: 20.03.2025).
7. Показники фармацевтичного ринку: дані за 2012–2023 роки. Скільки-скільки?. URL: <https://surl.li/vzuqur> (дата звернення: 20.03.2025).
8. Попова І.А., Демченко Н., Швед А.Б. Суперечливі тенденції розвитку фармацевтичного ринку України в умовах воєнного стану. *Бізнес інформ*. 2023. Т. 4, № 543. С. 203–209. (дата звернення: 08.04.2025).
9. Славкова А.А., Колісник Д.Р. ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. С. 10. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-138> (дата звернення: 08.04.2025).
10. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. URL: <https://surl.li/cc/nzjhgj> (дата звернення: 10.03.2025).
11. Фармдовідник | дарниця. Surli.cc – shortened links service from Surli. URL: <https://surl.li/cc/ofghvd> (дата звернення: 13.03.2025).

REFERENCES:

1. Apteka online. Apteknyi prodazh za pidsumkamy 2024 r. Apteka online. Available at: <https://surl.li/ovldix> (accessed March 20, 2025).
2. Apteka online. Apteknyi prodazh. Apteka online. Available at: <https://surl.li/evypbt> (accessed February 26, 2025).
3. Vitiuk A., Trachenko K. (2018) Superechlyvi tendentsii rozvytku farmatsevychnoi promyslovosti Ukrainy [Controversial trends in the development of the pharmaceutical industry of Ukraine]. *Visnyk Vinnytskoho Politekhnichnoho Instytutu*, no. 6(141), pp. 36–42. Available at: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/2293/2233> (accessed April 8, 2025).
4. Horlova I. (2023) Ohliad farmatsevychnoho rynku Ukrainy v chasy vazhkykh vyprobuvan [Review of the pharmaceutical market of Ukraine during difficult times]. *Farmatsevychna haluz. Obiektivnyi informatsiyni kanal dlia profesionaliv*, no. 1(94), pp. 8–11. Available at: <https://promoboz.com/wp-content/uploads/2023/03/Gorlova.pdf> (accessed April 8, 2025).
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://surl.li/obvmda> (accessed March 10, 2025).
6. Natsionalnyi bank Ukrainy [National Bank of Ukraine]. Inflatsiia pochnе znyzhuvatysia z seredyny roku, a zrostantia ekonomiky pryshyvdyshytisia – Inflatsiyni zvit [Inflation will begin to decline in mid-year, and economic growth will accelerate – Inflation report]. Available at: <https://surl.li/mhskbm> (accessed March 20, 2025).
7. Skilky-Skilky? Pokaznyky farmatsevychnoho rynku: dani za 2012–2023 roky [Pharmaceutical market indicators: data for 2012–2023]. Available at: <https://surl.li/vzuqur> (accessed March 20, 2025).

8. Popova I. A., Demchenko N., Shved A. B. (2023) Superechlyvi tendentsii rozvytku farmatsevychnoho rynku Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Controversial trends in the development of the pharmaceutical market of Ukraine under martial law]. *Biznes Inform*, vol. 4(543), pp. 203–209. (accessed April 8, 2025).
9. Slavkova A. A., Kolisnyk D. R. (2023) Investytsiina pryvablyvist Ukrainy: realii v umovakh viiny ta perspektyvy povojennoi vidbudovy [Investment attractiveness of Ukraine: realities during the war and prospects for post-war recovery]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 56, p. 10. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-138> (accessed April 8, 2025).
10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Tovarna struktura zovnishnoi torhivli Ukrainy [Commodity structure of Ukraine's foreign trade]. Available at: <https://surli.cc/nzjhj> (accessed March 10, 2025).
11. Farmatsevychna kompaniia "Darnytsia" [Pharmaceutical company "Darnytsia"]. Farmdovidnyk | Darnytsia [Pharma directory | Darnytsia]. Available at: <https://surli.cc/ofghvd> (accessed March 13, 2025).=